

Proefboerderij Ebelsheerd blijft strijden tegen duist

Praktijkonderzoeksbedrijven zijn niet meer weg te denken uit de Nederlandse akkerbouw. Wat betekenen ze voor de sector? Akker neemt een kijkje in de keuken van de proefboerderijen in Nederland. In dit nummer proefboerderij Ebelsheerd in Nieuw-Beerta: het kenniscentrum voor graanteelt en koolzaad in Noord-Nederland.

De medewerkers van proefbedrijf Ebelsheerd staan aan de vooravond van een drukke periode. Er is doorlopend veel werk, maar de spits staat nu echt te beginnen, zegt onderzoeker Jaap van 't Westeinde zo vlak voor het losbarsten van de graanoogst. De wintergerst – en daarmee het eerste proefveld – is net gecombineerd, de uitslagen zijn koud binnen. De eerste indruk is goed, met een gemiddelde opbrengst over alle rassen van 11 ton, stelt Van 't Westeinde tevreden vast. „Dat

is boven verwachting. Het gewas stond op het oog niet zoals wij dat gewend zijn. Het was, op z'n Gronings gezegd, wat aan de dunne kant.“

Waarde voor de regio

Proefboerderij Ebelsheerd is niet meer weg te denken uit de regio Oldambt. Het proefbedrijf is gespecialiseerd in onderzoek in wintertarwe, wintergerst, koolzaad en suikerbieten. De eerste voorloper van het

agrarische kenniscentrum werd al in 1926 opgericht door de Groninger Maatschappij van Landbouw, met als doel structureel landbouwkundig onderzoek aan boeren aan te bieden. Later werd het proefbedrijf een gemengd bedrijf, omdat men dacht dat deze bedrijfsvorm de toekomst zou hebben. Uiteindelijk is het bedrijf in 1972 overgegaan naar Stichting Proefboerderijen Noordelijke Akkerbouw (SPNA), die momenteel locaties beheert in Nieuw-Beerta en Munnekezijl.

Proefboerderij Ebelsheerd is niet alleen een belangrijk agrarisch kenniscentrum voor het Oldambt, het is ook een ontmoetingsplaats voor telers.

Onderzoeker Jaap van 't Westeinde: „De dreigende resistentie van duistmiddelen is een van de belangrijkste uitdagingen voor het gebied.”

Het overgrote deel van de boeren in het Oldambt is obligatiehouder van Ebelsheerd, zegt Van 't Westeinde. „Het proefbedrijf is niet alleen een belangrijk agrarisch kenniscentrum voor dit gebied, het is ook een ontmoetingsplaats voor telers.“ De proefboerderij heeft een onderzoekscommissie die bestaat uit boeren met verschillende interesses, gewassen en inzichten. Deze telers komen een aantal keer per jaar bijeen om van gedachten te wisselen over actualiteiten, problemen en speerpunten. Van 't Westeinde: „Deze bijeenkomsten zijn voor ons een focus om een richting naar het te voeren onderzoek te hebben. Wij zijn op Ebelsheerd voor een groot deel afhankelijk van financiering voor onderzoek, maar zo'n commissie helpt je ideeën op te doen die aansluiten op de praktijk.“

Kennis over de grens

Met de Duitse grens op maar 2,5 kilometer afstand van de Groningse proefboerderij hebben de medewerkers van Ebelsheerd voor kennisuitwisseling regelmatig contact met Duitse adviseurs en de Landwirtschaftskammer. Want het graangebied houdt niet op bij de grens, stelt Van 't Westeinde. „Veel chemische middelen worden eerder in Duitsland dan in Nederland toegelaten. Dat heeft enerzijds met de Nederlandse regelgeving te maken en anderzijds met de schaalgrootte van de afzet van chemische fabrikanten.“ Soms is het frustrerend dat Nederlandse telers langer op een middel moeten wachten, maar het heeft ook voordelen, vindt hij. „In het geval van duistbestrijding, een groot probleem in dit gebied, is er een werkzame stof tegen resistente duist die effectief kan worden ingezet. We zien in Duitsland toch

ook alweer op grote schaal resistentie tegen dit middel optreden. Wij gaan nu preventief aanvullende maatregelen uitvoeren om resistentie tegen dit middel in de hand te houden. Dat is een pluspunt als je qua toelating enkele jaren achterloopt.“ In navolging van de Pootaardappelacademie gaat komend najaar de Graanaacademie op Ebelsheerd van start. Een prima ontwikkeling, vindt Van 't Westeinde. „We hebben hier al intensief contact met de telers, maar de Graanaacademie gaat nog een stapje verder. In de academie verdiepen telers zich in de graanteelt, het is aan de deelnemers om te bepalen welke onderwerpen ze willen behandelen. Wij kunnen hen met de nodige verdieping ondersteunen en aanvullend onderzoek doen.“

Instapproeven

Op Ebelsheerd wordt veel onderzoek in opdracht van de chemische industrie uitgevoerd. Dit gebeurt veelal onder geheimhouding. Om toch proeven aan de telers te laten zien, werkt de proefboerderij met instapproeven. „We leggen zelf proeven aan, waaraan gewasbeschermingsfirma's met hun meest actuele strategieën en middelen mogen deelnemen voor een beperkt bedrag. Die proeven worden nauwlettend in de gaten gehouden en vormen de basis voor open dagen en lezingen“, aldus Van 't Westeinde. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om proeven in duistbestrijding en fungicideproeven in koolzaad en winterarwe. Daarnaast worden op het proefbedrijf meerjarige proeven met bemesting, grondbewerking en bodemverbetersaars uitgevoerd. Het kenniscentrum beschikt over 115 hectare eigen grond, genoeg areaal om de proeven in een rotatieschema mee te laten

lopen. Zo wordt in bouwplanproeven bekeken wat het effect is van een bepaalde bestrijding in het bouwplan. Als voorbeeld geeft Van 't Westeinde de proef van duistbestrijding in bouwplanverband.

In deze proef zitten drie gewassen: winterarwe, wintergerst en koolzaad. Er wordt kerende en niet-kerende grondbewerking toegepast en elk gewas kent een vroeg en een laat zaaitijdstip. „Duist kiemt in twee perioden in het jaar“, legt de onderzoeker uit. „80 procent van het onkruid kiemt van eind augustus tot en met oktober; 20 procent kiemt in het voorjaar. Als je het zaaimoment van eind september naar half oktober verschuift, kun je veel van de najaarskiemgolf in een vals zaaibed opruimen. De onkruiden die in de bovengrond aanwezig zijn, werk je voor het zaaien weg met glyfosaat. De strategieën rouleren met het gewas mee, dus als je koolzaad vroeg inzaait, doe je dat ook met winterarwe. Op die manier kun je inschatten wat de gevolgen van duistbestrijding zijn.“

Resistente duist

Volgens Van 't Westeinde is de dreiging van resistente duist een van de belangrijkste ►

Proeven bij Proefboerderij Ebelsheerd

Duist in bouwplanverband

Proefboerderij Ebelsheerd doet onderzoek naar de effecten van verschillende teeltmaatregelen in een rotatie met winterarwe, wintergerst en koolzaad. Door het zaaimoment van eind september naar half oktober te verlaten, kan een groot deel van de najaarskiemgolf worden opgeruimd in een vals zaaibed. Onkruiden die in de bovengrond aanwezig zijn, worden voor het zaaien opgeruimd door te spuiten met glyfosaat.

Graan (1)

In winterarwe wordt een meerjarige proef naar vijf verschillende zaaitechnieken uitgevoerd, met drie verschillende machinefabrikanten. Daarnaast liggen er nog twee objecten van SPNA in het proefveld, waarop een vorm van kerende (ploegen) en niet-kerende grondbewerking wordt uitgevoerd.

Graan (2)

Ziektebestrijding in winterarwe is een jaarlijks terugkerend onderzoek in samenwerking met gewasbeschermingsfabrikanten en handel. Het onderzoek wordt verricht naar nieuwe en alternatieve strategieën in de ziektebestrijding van winterarwe. Deze proef

heeft tevens landelijke interesse.

Koolzaad

SPNA verzorgt het enige onafhankelijke rassenonderzoek in koolzaad in Nederland. Hierin worden jaarlijks potentiële nieuwe rassen vergeleken met standaardrassen. Het gaat hier om zowel hybride als dubbel-0-rassen.

Bodemonderzoek

Proefboerderij Ebelsheerd doet samen met gemeente Oldambt en Agriton onderzoek naar de verwerking van groene reststoffen uit de gemeente. Bekeken wordt of de deelnemende partijen door middel van bokashi een interessante bodemverbeteraar kunnen realiseren.

Suikerbieten

In suikerbieten vindt onderzoek plaats naar de teelt van groenbemesters voor de suikerbietenteelt. Er wordt gekeken welke GLB-mengsels het best zijn voor suikerbieten. De vraag in dit onderzoek is hoe de grondbewerking hierop wordt afgesteld. Bijvoorbeeld: wordt de groenbemester ondergeploegd of worden de bieten door de groenbemester heen gezaaid?

uitdagingen voor het gebied. „In Duitsland zijn er nu al gebieden waar nauwelijks meer wintertarwe kan worden geteeld”, uit hij zijn zorgen. „Bovendien zit er de komende acht jaar geen nieuw middel aan te komen dat die cyclus kan doorbreken. Voor een gezond resistentiemanagement moet je ieder jaar een middel uit een andere groep van werkzame stoffen toepassen. Maar ik ben bang dat een teler daarvoor niet genoeg mogelijkheden heeft in een rotatie met weinig gewassen zoals we dat hier gewend zijn.”

Een ander probleem voor het gebied is volgens de onderzoeker dat door het opheffen van de productschappen een belangrijke poot onder het onafhankelijk onderzoek is weggeslagen. Dat kost Ebelsheerd omzet, geeft hij eerlijk toe, en het wordt voor de individuele teler vrijwel onmogelijk om knelpunten en ideeën naar voren te brengen. „De Graanacademie kan deze leemte nu opvullen”, zegt hij. Ook het nieuwe GLB-beleid leidt voor telers tot dilemma's. „De meeste bedrijven hebben voor het overgrote deel wintertarwe in hun bouwplan. Maar zij moeten wel aan de GLB-eis van drie gewassen voldoen. Dat betekent dat boeren ook andere gewassen moeten gaan telen. We moeten met elkaar op zoek naar alternatieven die én in het bouwplan passen én saldo kunnen geven én die aan de vergroeningseisen voldoen.”

Alternatieve teelten

Volgens Van 't Westeinde is luzerne een goed alternatief. Suikerbieten zijn ook een mogelijkheid, maar niet iedere teler heeft suikerquotum, stelt hij. Koolzaad kan niet in een rotatie met suikerbieten worden geteeld, omdat beide gewassen aaltjes vermeerderen.

Wat de groenbemesters betreft, bestaat er een conflict met het inzaaien van wintertarwe. „Wintertarwe wordt in augustus geoogst en eind september weer gezaaid. In deze (korte) periode past dus geen groenbemester die minimaal tien weken op het veld moet staan.” Toch ziet de onderzoeker voldoende toekomst voor het landbouwgebied Oldambt, ook al moet de focus in het kader van het GLB worden verschoven naar andere teelten. „We zijn hier gewend dat graan een gewas met een goed afzetperspectief is, maar boeren realiseren zich inmiddels dat zij op zoek moeten naar andere gewassen. Dat is ook weer een kans, met het oog op risicospreiding en resistentiemanagement van duist. Het hangt wel van de creativiteit van de individuele teler af in hoeverre hij het aandurfte om meer gewasdiversiteit in zijn bouwplan door te voeren. Het is niet mogelijk om met één oplossing voor alle telers te komen.”

Nieuwe organisatiestructuur

Ondanks het opheffen van de productschappen en daarmee het wegvallen van een belangrijk stuk onafhankelijk onderzoek, ziet Van 't Westeinde voldoende kansen voor proefboerderij Ebelsheerd in het Oldambt. SPNA heeft onlangs een strategieverandering doorgevoerd door een bestuurslaag (directie) uit de organisatie weg te halen. Het bestuur van zeven man is opgesplitst in twee uitvoerende en vijf beslissende bestuursleden. De twee uitvoerende bestuursleden zijn het aanprekpunt binnen SPNA en er is een nieuwe bestuursvoorzitter aangetrokken. „We zijn nu een sterke, platte en zelfstandige organisatie, die klaar is voor de toekomst”, besluit hij. ■

Op Ebelsheerd wordt veel onderzoek in opdracht van de chemische industrie uitgevoerd. Dit gebeurt veelal onder geheimhouding. Om toch proeven aan de telers te laten zien, werkt de proefboerderij met instapproeven.

‘Laboratorium mooie steun praktijkwerk’

Assistent-onderzoeker Wouter Otter heeft een zeer veelzijdige functie bij Proefboerderij Ebelsheerd. Hij is niet alleen verantwoordelijk voor de praktische uitvoering in het veld, de verwerking van de resultaten en de verslaglegging van de proeven, hij is ook werkzaam in het eigen laboratorium op het proefbedrijf.

Otter bemonstert graan en koolzaad in het laboratorium op zaken als (bak)kwaliteit, brouwwaardigheid, mycotoxinen (DON) in graan en oliegehalte in koolzaad. Ook houdt hij zich bezig met het opkweken van schimmels voor het inoculeren (kunstmatig ziek maken) van proefvelden. Sommige proefvelden moeten geïnoculeerd worden om bepaalde behandelingen beter tot uiting te laten komen, zegt hij. „Ook in jaren met weinig ziektedruk kun je op deze manier duidelijker de verschillen in werking tussen bespuitingen aantonen.”

Het laboratoriumwerk is een mooie ondersteuning van het praktijkonderzoek, vindt Otter. „Het is leuk werk om er extra bij te doen. Voorheen werden alle graanmonsters opgestuurd en moest je soms weken wachten op de uitslagen. Nu we de bemonstering zelf kunnen uitvoeren, is dit een groot logistiek voordeel. Hierdoor zijn de resultaten veel eerder bekend. Daarnaast kunnen graanhandelaren, telers uit het gebied en overige bedrijven hier met hun graan- en koolzaadmonsters terecht. Daarmee spelen we in op onze doelstelling om met de proefboerderij een vraagbaak voor de omgeving te zijn.”

Otter vindt het interessant om de externe monsters die binnenkomen te analyseren. De resultaten zijn een afspiegeling van de prestaties van de hele sector, vindt hij. „Het is een mooie wisselwerking tussen de teelt en de uiteindelijke kwaliteit: je kunt het hele proces volgen. Verder haal je er ook uit waar de focus ligt. Je ziet bijvoorbeeld dat het zwaartepunt de laatste jaren steeds meer op de bakbaarheid van tarwe komt te liggen.”